

Kisbali László halálára

Kisbali a vonaton van! – ez mondat szántott át időnként a Pécs felé tartó reggeli gyorson. És a mondat elhangzása után, néhányan felkeltek, és indultak előre, valahová, ahová ennek a névnek a viselője lehetett. Micsoda ökörség. Reggel, vonat, és a pazar helyek elhagyása, csak azért, hogy beszéljenek valakivel. Kivel is? Ki az a Kisbali?

Mint megtudtam, Kisbali egy tanár sztár. Festőművész diákok, szobrász hallgatók és csillogó szemű iparművész ismerőseim egymástól függetlenül fontos műveket, sosem hallott írókat emlegettek, akikről Kisbali úrtól szereztek tudomást. Művész ember nem könyvmoly. Mégis, ezeket az embereket valaki megfertőzte, megbabonázta valamivel, valakikkel és ezek a megfertőzöttek olvastak, vitatkoztak, értelmeztek a maguk művészi módján, szabadon, lazán, fiatalon, össze vissza, amerre a gondolat szele fújta őket.

Többször hallottam róla, és mint sztárról, természetesen kialakult valami magam alkotta képem, lehangoló, magas, férfias idol, melyet a nők imádnak, a férfiak félnek. Mikor aztán, később először láttam meg a vonaton, és megmutatta valaki, ez a Kisbali, akkor is ment előre a vonat első szárnyába, és vitte az elhagyhatatlan hatalmas oldaltáskát, akkor omlott bennem össze az idol képe, ez a széles, nagy hajú, szakállas ember, ez a szókratészi alkat lenne a sztár? És ha igen, vajon mit tudhat, ha így rajonganak érte?

Mert igen is rajongtak. Ahogy ment előre a vonaton, mindig mágnesszerűen vonzott valakit az ülések közül, és az ment utána, hogy beszélgessen vele végig a pécsi úton. Néha azt lehetett érezni, Kisbali löki evvel a vonatot előre az előrehaladásával, a széles válltáskája előre hurcolásával, az emberek előrevitelével. Amikor megismertem, akkor vált értelmezhetővé számomra ez az addig érthetetlen rajongás. Ami számomra megkülönböztette a többi tanarat tőle, a végtelenül lágy hang, az érdeklődő tekintet, és a kérdés, hogy vagy, nála valódi figyelmet rejtett. Mikor kérdéseket tettem fel, hallatlan kedvességgel irányított arra, mit kell elolvasnom, ahhoz, hogy a gondolataimat a vizualitás kontra elméleti megismerés tárgykörben csiszolgassam. Akkor értettem meg, miért is szeretik a diákjai. A vizualitással foglalkozó képzőművészek, designerek számára pillnatok alatt könnyedén tudott hidat verni a civilizációk, korok, eszmék, ideológiák, és ismeretek között. Olyan elbűvölő érzékenységgel tudta felmérni azt, hogy kivel mit beszél, hogy az, gazdagodva az új ismeretektől, nem leforrázva távozott, hogy mennyire műveletlen, hanem felvillanyozva, hogy neki, most dolga van, kérdéseire válaszokat fog kapni, csak olvasni kell.

És a diákok olvastak. Ez az ember megfertőzte a fiatal művészeket az európai civilizáció drogjával, a megismerés, a kutatás, az elemzés örömeivel. Bizonyíthatom, a bölcsészek láttak, a festők olvastak, a szobrászok vitatkoztak, az iparművészek elemezni tanultak. Meglepődve tapasztaltam, hogy betűkerülő iparművész tanuló barátnőm, félretéve addig halaszthatatlan munkáit, a Széchenyi-könyvtárba járt, hogy Erasmust olvasson, mert a Kisbali azt mondta neki, hogy az jó. Híre volt annak, hogy a vizsgáira azért tanultak, olvastak az emberek, mert Kisbali vizsgáira enélkül

elmenni ciki volt. Amit a középiskolában soha nem tudtak elérni egykoron sok emberrel, ő képes volt, meg tudta szeretetni azt, amiről mindig is megfelekedünk, a tudás keresését.

Sokszor vitatkozunk azon, vajon milyen is lehet lehet egy jó egyetem. A riasztóan műveletlen, de rettentően tehetséges diákokkal mit is teszünk igazában? Öntjük rájuk az így-úgy egymáshoz illesztett, megtépzott oktatási modellek éppen érvényesnek mondott tananyagát. Ez az ipari mértékben űzött továbbképzési rend ritkán enged meg személyességet, kedvességet, és alig ad időt arra, hogy a diák, a hallgató elfeledve az éppen számára kitűzött diploma nevét, csak kérdezzen, csak kutasson, elmélkedjen, csiszolja elméjét széles körben, irodalomtól festészetig, szobrászattól filozófiáig. A szakmaiság hatékonyságán túl, mégis, megjelenik néha egy-egy oktató, aki kilépve a hivatali, tanári szerepből, olyan mértékű kulturális detonációt ad a diáknak, amelytől az elveszti az eleve elrendeltetett szakmai cél, a diploma közvetlen megszerzésének értelmét, és egy nagyobb, szélesebb összefüggésben nyeri el munkálkodása örömét. Kisbali erre volt képes, nem szimplán tárgyat oktatott, egy emberi tevékenységet segített értelmezni abban a körben, ahol a diákok eszmélni jártak. Ha arra gondolok, milyen is a jó egyetem, nekem mindig jó Kisbalira gondolni, mert ő, személyes oktatói példájával meg tudta mutatni, valami ilyesmi, csak olvasni, beszélni, írni, menni előre a vonaton, menetiránnyal megegyezően, előre, haladni addig is, amíg a többiek alszanak esznek, ülnek, netán visszafelé próbálnak hátrálni a robogó szerkezetben. Valami ilyesmi lehetett az első egyetem, ott az athéni olajfa ligetek alatt, egy nagyfejű, szélesmosolyú pasi, Szókratész annyit beszélt, annyit kérdezett, hogy néhányan követték, és megtanultak már nemcsak hinni valamiben, de kérdezni, vitatni, majd írni, lejegyezni, alkotni is.

Néhány héttel ezelőtt egy autóban ültem, és a vasárnap este egy előadást kezdtem hallgatni a rádióban. Valaki beszélt, finoman, lágyan, lassan kibontva gondolatait, szinte újabb és újabb teraszokat alakított ki a gondolataival, melyek fölé, kissé arrébb, már magasabban, újabb gondolategységeket terített ki. Moses Mendelsshon és a felvilágosodás német filozófiája volt az előadás témája. Ahogy beszélt, amit mondott, a kultúrák értelmezése milyen nehéz, és a késhegyig menő vitáknak micsoda csontig hatoló morális vonulatai vannak – ez teljesen lenyűgözött. Persze felismertem, ő volt, Kisbali László beszélt egy 1983-as előadásán, és nagyon örültem akkor. Mert jó volt, milyen jó volt, hogy a megértés, a megismerés nagy mesterének előadása minden tekintetben jelenidejű volt számomra. Ebben a sötétedő időben volt időszerű Mendelsshon, Kisbali előadásának szuggesztívitása, nagyvonalúsága, egy kor értelmezési lehetőségének megragadása, jelen volt ez, és az is jelen volt, hogy nem csak hallhattam, de ismerhettem azt, aki mondja. A jelen utcáiban való esti zuhanásban, a négykeréken való előrehaladásban, ott volt velem valami megnyugtatóan súlyos, morális rend, az értelem hitének megrendíthetetlen szelíd nyugalma.

Jó volt nekem, hogy hallgatója lehettem akkor. Diákjai, tanítványai elmondták, jó volt diákként olyan egyetemre járni, ahol ő tanított. Jó volt, és jó azon az egyetemen is tanítani, ahol kollégája lehettem, mert rangot adott és rangot ad most is annak helynek, ahol tanított. Az egyetemek sokszor zörgő hivatali bádogdobozok. Kisbali László súlyt adott, formát teremtett, tiszta hangot és tartalmat adott ennek a doboznak, és a hangszóróvá változtatta azt. Életet vitt abba, ami addig csak életszerűen volt kialakítva. Sok száz egykori diák őrzi apró aláírását az indexekben. Mint sok apró

pecsét őrzi azt a jelt, amit letagadni már nem lehet: valaki összekötötte őket az európai civilizációval. Az az aláírás sokat ér, egykori legendás előadások levegőjét idézi, beszélgetések visszavonhatatlan valóságát, a megvalósult célt: a jelenidejű előrehaladás boldog tényét. Elmondható: általa ment előbbre a világ.

Mohácsi András

2009 05 14